

Nr 26

Utlåtande i anledning av väckt motion om allmänna barnbidrag för vissa blinda och döva barn.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 22, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Rimmerfors* och fru *Eriksson* i Stockholm anhållit »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om ny prövning av frågan om allmänna barnbidrag även för sådana blinda och döva barn, som viss tid av året vistas på skolhem».

Beträffande de skäl som anförts till stöd för det i motionen framställda yrkandet får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet — i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver — inhämtat yttrande från socialstyrelsen och skolöverstyrelsen.

Gällande bestämmelser

Enligt lagen den 26 juli 1947 om allmänna barnbidrag skall i allmänhet för barn, som är bosatt i riket, såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran av allmänna medel utgå barnbidrag med 400 kronor om året (1 §). Allmänt barnbidrag utgår från och med kvartalet efter det, varunder barnet fötts eller rätt till sådant bidrag eljest uppkommit, till och med det kvartal, varunder barnet fyller sexton år (2 §). För kvartal, vid vars ingång kostnaderna för barns vård å anstalt eller för kost och bostad åt barnet helt bestrides av statsmedel, utgår icke allmänt barnbidrag; dock att sådant bidrag utbetalas för tid, då barnet är inackorderat vid nomadskola (6 §). Om vid ingången av visst kvartal barn, för vilket allmänt barnbidrag utgår, på allmän bekostnad vårdas å anstalt i annat fall än nyss nämnts, äger det kommunala organ, som svarar för vårdkostnaden, uppbära på kvartalet belöpande allmänt barnbidrag för barnet och därav gottgöra sig för nämnda kostnad i den mån ersättning därför må uttagas av barnet eller annan enskild person. Uppkommer överskott skall detta redovisas till den bidragsberättigade. Vad här sagts om kommunalt organ skall, såvitt avser vård å anstalt för epileptiker, äga motsvarande tillämpning å landstingskommun eller, efter Konungens bestämmande, annan som driver sådan anstalt, oavsett att ersättning för vården ej må uttagas av barnet eller annan enskild person (7 §). Barnbidrag utbetalas kvartalsvis genom vederbörande barnavårdsnämnds försorg.

Särskilda barnbidrag utgår enligt lagen den 26 juli 1947 om särskilda barnbidrag till änkers och invaliders m. fl.

1 — Bihang till riksdagens protokoll 1959. 9 saml. 2 avd. Nr 26—27

barn efter viss inkomstprövning med högst 600 kronor om året. Bidraget är avsett till uppehälle och uppfostran åt helt föräldralösa och vissa med dem jämställda barn ävensom åt barn till invalider m. fl. samt utgår längst till och med den månad, under vilken barnet fyller sexton år. Liksom i fråga om det allmänna barnbidraget gäller — med motsvarande undantag för barn som är inackorderade vid nomadskola — att det särskilda barnbidraget ej utgår för tid, under vilken kostnaderna för barnets vård å anstalt eller för kost och bostad åt barnet helt bestrides av statsmedel; skulle bidraget på grund härav innehållas för del av kalendermånad utgår det dock oavkortat. Även till bestämmelserna i 7 § lagen om allmänna barnbidrag finnes motsvarighet i lagen om särskilda barnbidrag (17 §). Särskilt barnbidrag bekostas av staten och kommunerna.

Enligt bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 utgår i vissa fall förskott å underhållsbidrag, som barn under sexton år äger utfå av sin fader eller moder, men som den underhållsskyldige underlåter att betala. Bidragsförskott utgår med det belopp, som den underhållsskyldige jämlikt rättens beslut eller genom avtal är skyldig att utgiva, dock högst med 720 kronor om året. Även bidragsförskottslagen innehåller bestämmelser, som i huvudsak motsvarar föreskrifterna under 6 och 7 §§ lagen om allmänna barnbidrag. Kostnaderna för bidragsförskott bestrides, i den mån ersättning ej kunnat uttagas av den underhållsskyldige, av statsverket och vederbörande kommun.

Historik

I propositionen nr 220 till 1947 års riksdag med förslag till lag om allmänna barnbidrag hade det stadgande, som motsvarar nuvarande 6 §, följande lydelse: »För kvartal, vid vars ingång kostnaderna för barns vård å anstalt eller för kost och bostad åt barnet helt bestridas av statsmedel, utgår icke allmänt barnbidrag.» Till motivering för stadgandet uttalade föredragande departementschefen, att när barnavårdsnämnd omhändertagit barn för samhällsvård eller skyddsuppfostran och därefter placerat barnet på barnhem eller annan anstalt, barnavårdsnämnden skulle äga uppbära det allmänna barnbidraget och med detsamma täcka sådana vårdavgifter för barnet, för vilka nämnden i första hand svarade. Beträffande statliga anstalter med avgiftsfri vård skulle det enligt departementschefen innebära en onödig dubbelföring att låta barnbidrag utgå för de barn, som vårdades på sådana anstalter, t. ex. de flesta blinda och dövstumma barn i skolåldern. För det fall sådana barn under ferier vistades i föräldrahemmet kunde det ifrågakomma att barnbidrag för det kvartalet i vanlig ordning utgick. Detta uttalande föranledde ingen erinran från riksdagens sida (se sammansatt stats- och andra lagutskotts utlåtande 4/1947).

Frågan om översyn av lagstiftningen rörande allmänna barnbidrag beträffande barn, som på det allmänna bekostnad vårdas på anstalt upptogs av de

år 1949 tillkallade sakkunniga för anstaltsvårdades rätt till folkpension m. m. i sitt år 1951 avlämnade betänkande (SOU 1951: 47). De sakkunniga föreslog därvid, att de allmänna barnbidragen skulle innehållas hela året för här ifrågavarande barn och icke — som i allmänhet blir en följd av gällande bestämmelser — utbetalas i allmänhet blott för tredje kvartalet. I stället skulle anstalterna till vårdnadshavarna utbetala så stor del av de allmänna barnbidragens belopp som belöpte på ferierna, dävid de sakkunniga förordade att utbetalning skulle ske endast under sommarmånaderna.

Enligt sin ursprungliga lydelse gjorde 6 § lagen om allmänna barnbidrag (samt motsvarande stadgande i lagen om särskilda barnbidrag och bidragsförskottslagen) intet undantag för nomadskolebarn. Däremot utgick allmänna barnbidrag till vårdnadshavare för skolpliktiga barn, som var inackorderade i skolhem, arbetsstugor eller enskilda hem av visst slag, oaktat vårdnadshavarna ej drabbades av kostnaderna för barnens inackordering. Jämlikt kungörelsen den 17 juni 1943 (nr 538) angående statsbidrag för inackordering av skolbarn i skolhem, arbetsstugor eller enskilda hem utgår nämligen statsbidrag till skoldistriktets verkliga kostnader för inackordering. Återstoden av kostnaderna betalas av kommunerna eller vissa stiftelser. 6 § lagen om allmänna barnbidrag var därför icke tillämplig för sådana barn. Denna olikhet i bidragshänseende uppmärksammades i motioner vid 1949 års riksdag. Andra lagutskottet uttalade i anledning härav i sitt av riksdagen godkända utlåtande 13/1949, att bärande skäl för den ifrågavarande olikheten i fråga om rätt till barnbidrag icke syntes föreligga, då kostnaderna icke i någotdera fallet åvilade barnets föräldrar. Då inom socialstyrelsen pågick en utredning, som berörde frågan, avstyrktes dock motionen. På grund av pågående utredningsarbete avstyrktes motioner i samma ämne jämväl vid 1950 och 1952 års riksdagar (se andra lagutskottets utlåtanden 7/1950 och 9/1952).

I proposition nr 29 till 1954 års riksdag föreslogs de bestämmelser om nomadskolebarnen, som nu gäller. Departementschefen uttalade därvid att avsikten var att åstadkomma en utjämning med vad som gällde för de barn, som enligt vad förut sagts inackorderats i skolhem, arbetsstuga eller enskilt hem. Riksdagen biföll propositionen.

Remissyttrandena

Socialstyrelsen upplyser till en början att gång efter annan framställning gjorts av målsmän till barn vid skolhem för döva och blinda om att barnbidrag måtte utbetalas för dessa barn. Styrelsen anför vidare:

Under åberopande av dessa framställningar föreslog socialstyrelsen i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1956/57 en ändring i 6 § barnbidragslagen, innebärande att bl. a. barn intagna på skolhem för döva och blinda skulle bli berättigade till barnbidrag under hela året.

Socialstyrelsen hänvisade härvid till den under 1954 införda lagändringen, varigenom samtliga de barn som på grund av bosättningsförhållandena måste vara inackorderade på skolhem under sin skolgång blivit bidragsberättigade. Det syntes styrelsen med hänsyn härtill befogat att samma rätt tillerkändes de barn som på grund av lyte eller annat handikapp i och för skolundervisning måste bo på skolhem.

Styrelsen anförde härvid följande. Visserligen skulle vid jämförelsen med nomadskolehemmen den omständigheten beaktas, att dessa icke åtnjöt beklädnadsanslag, under det att för de handikappade skolhemsbarnen beklädning ingick i förmånerna. Det kunde emellertid konstateras, att föräldrarna till de blinda och döva barnen ändå fick vidkännas utgifter för sina barns kläder och annan utrustning, samt att dessa barns olyckliga belägenhet åsamkade föräldrarna särskilda utgifter.

Skolöverstyrelsen, som bereddes tillfälle yttra sig över styrelsens förslag, fäste uppmärksamheten på en annan kategori handikappade barn, för vilkas föräldrar det framlagda förslagets genomförande skulle innebära orättvisa, nämligen de vid särskolor inskrivna psykiskt efterblivna barnen. Dessa barn, för vilka vården ävenledes är kostnadsfri, är visserligen enligt lagen berättigade till barnbidrag, men på grund av särskilt stadgande åstadkommes för denna kategori en från barnens och föräldrarnas synpunkt liknande effekt som beträffande de döva och blinda. Som ersättning för den kostnadsfria vården äger nämligen de för denna anstaltsvård ansvariga — landstinget eller efter Konungens bestämmande annan som driver anstalt — uppbära barnen tillkommande allmänt barnbidrag. Föräldrarna till dessa barn uppbär alltså icke barnbidrag under tiden för anstaltsvistelsen. Den ifrågasatta ändringen av 6 § barnbidragslagen skulle leda till att de psykiskt efterblivna barnens föräldrar i detta hänseende komme att intaga en sämre ställning än målsmännen för de döva och blinda. Med hänsyn till här angivna konsekvens av den föreslagna ändringen i barnbidragsbestämmelserna ansåg sig Kungl. Maj:t på sakens dåvarande ståndpunkt icke kunna ta ställning till styrelsens förslag. Det förutsattes, att socialstyrelsen skulle närmare utreda frågan om rätten till barnbidrag för handikappade barn.

Styrelsen erinrar härefter att den i samband med sina anslagsäskanden för budgetåret 1957/58 gjorde en inventering av olika former för avgiftsfri vård av barn och i samband därmed anförde följande synpunkter på frågan om barnbidrag för bl. a. de vid skolan för döva och blinda inskrivna barnen.

Genom inhämtade upplysningar har blivit bekräftat, att föräldrar till barn på skolor för döva och blinda i stor utsträckning bekostar sina barns kläder under skolhemsvistelsen. Det skulle med hänsyn härtill i och för sig icke vara orimligt, om dessa föräldrar finge åtnjuta barnbidrag. En jämförelse med de norrländska skolhemsbarnens målsmän kommer en sådan ordning att te sig befogad. Även i jämförelse med särskolebarnen synes en ändring i den av socialstyrelsen föreslagna riktningen till förmån för de döva och blinda skolhemsbarnen icke vara helt utan fog. Särskolorna förfogar nämligen över större anslag för barnens beklädning än döv- och blindskolorna, varför full jämställdhet icke föreligger mellan dessa två grupper handikappade barn i fråga om de i den avgiftsfria vården ingående förmånerna.

Vad beträffar den nu aktuella frågan om barnbidrag för de vid skolor för döva och blinda inskrivna barnen är det styrelsens uppfattning, att de från målsmän för dessa barn framförda kraven är värda beaktande. Man kan

diskutera olika sätt att tillmötesgå framställningarna. Det har exempelvis föreslagits, att man skulle låta de föräldrar, som själva önskar bekosta sina barns kläder, uppbära barnbidragen för hela året mot att de avstå från rätt till beklädnad på skolans bekostnad. En sådan lösning skulle innebära en icke önskvärd klassificering av eleverna inom samma skola. Systemet är dessutom ur administrativ synpunkt otillfredsställande. Att i stället slopa beklädnadsanslaget till anstalterna och låta barnbidrag utgå för samtliga barn inom denna kategori skulle i stort sett icke innebära någon förbättring ur målsmännens synpunkt. Utbetalning av barnbidrag för de döva och blinda barnen med bibehållande av nuvarande beklädnadsanslag skulle slutligen såsom påtalats ha konsekvenser för den stora gruppen psykiskt efterblivna barn.

Det är sålunda ur olika synpunkter mindre lämpligt att medelst barnbidrag tillmötesgå ifrågavarande målsmäns krav på kompensation.

Då det emellertid här uteslutande gäller statliga anstalter, synes en annan utväg stå öppen, nämligen den, att vid prövningen av dessa anstalters anslagsbehov hänsyn toges till här berörda förhållanden. Enligt socialstyrelsens mening är det angeläget, att de statliga anstalterna till sitt förfogande erhåller anslag av tillräcklig storlek för att medge en tillfredsställande beklädnadsstandard för skolornas samtliga elever.

Såvida en förbättring kan ernås av de döva och blinda skolhemsbarnens förhållanden genom ökade anslag till anstalterna, vill styrelsen icke längre förorda ändring av barnbidragsreglerna för ifrågavarande barn.

Styrelsen får i anledning av det anförda föreslå, att Kungl. Maj:t måtte till prövning upptaga frågan om en förhöjning av beklädnadsanslagen till skolhemmen för döva och blinda barn.

Styrelsen erinrar i sitt yttrande också om att numera epileptikervården i överensstämmelse med vården av de psykiskt efterblivna överförts till landstingets ansvarsområde och att landstinget eller vederbörande anstalt äger rätt att tillgodogöra sig barnbidragen som ersättning för sina kostnader. Styrelsen upplyser om att cirka 200 epileptiska barn under 16 år finnes på skolhem. Av dessa är 90 intagna på statlig anstalt. Föräldrar till epileptiska barn uppbär sålunda numera icke barnbidrag för tid då deras barn vistas på skolhem.

Styrelsen fortsätter:

Av det anförda framgår att vid en prövning av frågan om barnbidrag till blinda och döva barn på skolhem hänsyn måste tagas till ytterligare två kategorier handikappade barn, nämligen de vid särskolorna inskrivna psykiskt efterblivna barnen under 16 år — enligt senaste uppgift cirka 3 200 — samt de cirka 200 på skolhem intagna epileptiska barnen. Dessa barn är med nuvarande bestämmelser jämställda inbördes och i förhållande till de blinda och döva skolhemsbarnen så till vida att föräldrarna som regel har kontakt med barnen, att vården och undervisningen är avgiftsfri, att vården inkluderar fri beklädnad och fria resor vid ferier samt att föräldrarna icke åtnjuter barnbidrag under tiden för barnens skolhemsvistelse.

Vid den ovannämnda inventeringen av anstaltsvården för barn konstaterades, att särskolorna i allmänhet disponerade över större klädesanslag per barn — mellan 300 och 400 kronor — än skolorna för döva och blinda, där anslaget utgjorde 250 kronor per barn. Enligt uppgift från skolöverstyrelsen

beräknas klädesanslagen till skolorna för blinda och döva fortfarande efter ett belopp av 250 kronor per barn. Förmånen av fria resor vid ferier utgår efter samma regler som tidigare.

Av dessa uppgifter att döma har någon förbättring av de blinda och döva skolhemsbarnens förmåner icke kommit till stånd.

Socialstyrelsen finner det angeläget att frågan om de handikappade skolhemsbarnens barnbidrag eller någon form av kompensation för dessa blir föremål för en allsidig prövning.

Styrelsen nämner slutligen att frågan om kompensation i det fall, där barnen regelbundet vistas i föräldrahemmet även andra tider än ferier, aktualiserats av föräldrar till döva och blinda barn.

Skolöverstyrelsen anför i sitt yttrande, att det enligt överstyrelsens uppfattning som regel icke finnes någon egentlig skillnad mellan föräldrars utgifter för blinda och döva barn och för särskolebarn. Överstyrelsen anser därför att dessa kategorier bör jämnställas. Slutligen upplyser överstyrelsen att antalet på skolhem intagna blinda barn uppgår till omkring 175. Motsvarande siffra för de döva anges till 570.

Utskottet

Allmänt barnbidrag utgår i allmänhet inte för kvartal, vid vars början barnet på statens bekostnad vårdas på anstalt. I fråga om blinda och döva barn, som undervisas på statliga skolhem, betyder detta, att sådant bidrag i allmänhet utgår endast för tredje kvartalet. Motionärernas önskemål är, att allmänt barnbidrag för dessa barn skall utgå för hela året. I huvudsak åberopar motionärerna dels att de statliga beklädnadsbidragen till de blinda och döva barnen är otillräckliga, dels att vårdnadshavarna för dessa barn har betydande utgifter just till följd av barnens lyte.

Av de uppgifter socialstyrelsen lämnat framgår, att klädesanslagen till skolorna för de blinda och döva barnen är förhållandevis mindre än exempelvis de klädesanslag som utgår till de av landstingskommunerna drivna särskolorna för psykiskt efterblivna. Det ligger därför nära till hands, att föräldrarna får bära icke obetydliga utgifter för kläder till barnen. Särskilda kostnader uppkommer också i samband med föräldrarnas besök i skolan och barnens vistelse i hemmet. Barnen vistas i många fall i hemmet mer än sammanlagt ett kvartal. Utskottet vill vidare framhålla, att allmänt barnbidrag — efter ändring 1954 — utgår till samebarn även för tid då de på statens bekostnad undervisas vid nomadskolor.

De nu anförda omständigheterna talar enligt utskottets mening för att samhällets stöd åt de blinda och döva barnen förbättras. Utskottet anser sig inte nu kunna ta ställning till på vilket sätt förbättringen bör åstadkommas. Såsom ett alternativ till motionärernas förslag kan måhända övervägas, att — som socialstyrelsen tidigare föreslagit — de statliga anslagen till skolhemmen ökas. Hithörande frågor bör utredas förutsättningslöst.

Remissinstanserna har påpekat, att de blinda och döva barnen inte intar någon särställning, utan att likartade problem föreligger beträffande den stora kategorien särskolebarn och de epileptiska barnen. Även de förhållanden, under vilka sådana kategorier av handikappade barn lever, torde med nödvändighet få uppmärksammas under utredningsarbetet.

Med stöd av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av motionen II: 22 i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om utredning angående förmåner för blinda och döva barn, som vistas på anstalt.

Stockholm den 23 april 1959

På andra lagutskottets vägnar:

EDVIN JACOBSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Nils Elowsson*, Axel E. Svensson och Sunne*, fru Carlqvist, fru Svensson samt herrar Lars Larsson och Ringaby;

från andra kammaren: herrar Jacobsson i Tobo och Lothigius, fröken Höjer*, herr Johansson i Södertälje, fru Eriksson i Ängelholm, herr Gustavsson i Alvesta, fru Svensson samt herr Svensson i Kungälv*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.